

AUGUSTIN DEGAN (1850 -1930), UN OM DE CULTURĂ ȘI ȘCOALĂ ROMÂNEASCĂ

Ioachim Lazăr , Victor Ioan Oprîșu

În istoria învățământului hunedorean de la sfârșitul secolului al XIX - lea și începutul secolului al XX-lea, învățătorul Augustin Degan ocupă un loc de frunte. S-a născut la 8 martie 1850 în satul Veștem ¹, din apropierea Sibiului. Satul său natal, cu puritatea morală și hărnicia oamenilor săi, cu dorul de libertate și unitate națională, și-a pus o amprentă decisivă asupra personalității învățătorului Augustin Degan. Școala primară o urmează în satul natal. Această școală era printre școlile grănicerești una dintre cele mai bine organizate. După desființarea regimentelor grănicerești, în anul 1851, majoritatea comunelor s-au pronunțat pentru menținerea fondurilor și a veniturilor din arenda munților ca "fond școlastic" ². În prima conferință a foștilor grăniceri, din 22 aprilie 1863, ca președinte al Comitetului fondului școlastic, având ca sarcină administrarea acestui fond, este ales căpitanul pensionar Constantin Stezar ³. Abia după a V- a conferință (26-27 septembrie 1871) s-a stabilit definitiv situația organizării și folosirii fondului școlar al foștilor grăniceri din regimentul I român. De acum aceste școli se vor numi "școale de Reuniune grănicerească", până în anul 1896, când au fost declarate școli comunale, în cadrul politicii de maghiarizare forțată, iar statul maghiar a luat Comitetului central administrativ al fostului regiment român I de graniță, toate atribuțiile, în afară de aceea de simplu perceptor al fondului.

Format în mediul școlilor grănicerești, tânărul Augustin Degan, în calitate de dascăl, va sluji aceste școli toată viața. Nu cunoaștem școala care a urmat-o pentru a deveni învățător. Întrucât studiile sale, care au urmat școlii primare, s-au desfășurat în perioada 1865 -1874, când încă nu se organizaseră școlile de Reuniune grănicerească, e posibil ca el să fi urmat pedagogia la Sibiu. Cert este că în anul 1874, îl aflăm învățător în comuna Veștem ⁴ (foto 1).

Pe manualul școlar intitulat "Scriptolegiă sau modul de a înveția cetitul scriend", îndreptariu pentru învejiatori la tractarea Abecedariului", de Basiliu Petri, apărut la Sibiu, în anul 1872, găsim următoarea însemnare: "proprietatea lui Augustin Degan, învejiatori dirigitte la Veștem, 1874, Sabinu-Sabiniensis" ⁵.

După numai doi ani tânărul Augustin Degan, la 26 noiembrie 1876, este numit învățtor la școala de Reuniune grănicerească din Veștel ⁶. Actul de numire este semnat, în numele Comitetului școlilor grănicerești din fostul regiment român I, de către Baron David

1. Însemnare de pe spatele unei fotografii executate la 20 noiembrie 1913 și aparținând d-lui Victor Ioan Oprîșu din Deva.

2. Carol Gollner, Regimentele grănicerești din Transilvania, 1764 -1851, București, 1973, p. 176.

3. Ibidem.

4. Vezi foto 1.

5. Ibidem.

6. Vezi anexa I.

Urs de Marginea ⁷, în calitate de președinte și Moise Boeriu, ca secretar ⁸. Comitetul - se specifică în actul de numire - considerând testimoniale D-tale de calificare și conduită, a decis în ședința sa de astăzi a-ți conferi în mod definitiv postul de învețiatoriu diriginte la școala granițierească din Vețel cu rangul de la 1 Decembrie a(nul) c(urent) ⁹. În această calitate el este retribuit cu un salariu de 300 fl. v(alută) a(ustriacă), la care se adaugă cortel și lemne de foc ¹⁰.

Stabilit în satul Vețel, Augustin Degan s-a căsătorit cu Otilia Pascu, fiica dirigintei de poștă din Brânișca, întemeind o solidă familie prin cei 6 copii: Valeria, Fabrițiu ¹¹, Emil, Eugenia, Aurelia și Sabina, cărora le-a oferit o educație exemplară. (Foto 2).

Leafa modestă de învățător îl obligă pe Augustin Degan să depună eforturi materiale deosebite pentru a-și susține copiii prin școli. Este nevoit deasemenea să apeleze și la sprijinul unor instituții naționale, în primul la Astra pentru a obține burse. În anul 1889, fiica sa, Valeria, solicită unul din cele 10 stipendii, în valoare de 50 fl. ¹². Cererea Valeriei Degan este analizată de către Comitetul Central al Astei și pe baza documentelor prezentate de către solicitanți, sunt împărțite cele 10 stipendii, unul dintre ele fiind acordat fiicei învățătorului din Vețel ¹³.

Dintre problemele practice ale școlilor primare din Transilvania, atenția învățătorului Augustin Degan s-a îndreptat spre pomărit și stupărit. Elevii săi au primit cunoștințe temeinice din cele două domenii. Pe lângă școala din Vețel a organizat o grădina de pomărit și o stupină alcătuită din circa 100 familii de albine ¹⁴. Mulți dintre foștii săi elevi au devenit pasionați apicultori, extinzând această îndeletnicire și în alte localități ale județului Hunedoara. Ca rezultat al preocupărilor sale, în anul 1887, apare la Sibiu, un "Curs de stupărit", scris de învățătorul Augustin Degan ¹⁵. În cele 90 de pagini autorul prezintă o imagine exactă a cunoștințelor acumulate în domeniul apiculturii, precum și inventarul apicol folosit ¹⁶. În anul 1890, Augustin Degan participă la Expoziția de la Viena. "Augustin Degan - scria Tribuna din Sibiu - învățător în Vețel, comitatul Hunedoarei a obținut, din partea juriului expoziției de la Viena, Diploma de recunoștință și doi galbeni" ¹⁷.

7. Ibidem, Baronul David Urs de Marginea s-a născut la 1 aprilie 1816, în comuna Mărgineni din Țara Făgărașului. La 18 ani intră în regimentul I de graniță urcând treptele ierarhiei militare până la gradul de locotenent. În această calitate participă la revoluția de la 1848 - 49. În anul 1859 participă la războiul franco - italo - austriac, unde se distinge prin vitejie primind Crucea de cavaler al ordinului militar Maria Terezia. În anul 1863 este avansat la gradul de colonel. După pensionare (1 ianuarie 1865) acționează pentru ca fondurile grănicerești să fie folosite pentru întreținerea și dezvoltarea școlilor. La 8 mai 1871 este ales președinte al Comitetului administrativ, funcție pe care o îndeplinește până la moartea sa, ce are loc la 10 septembrie 1897

8. Vezi Anexa I.

9. Ibidem.

10. Ibidem.

11. Cf. Victor Opriș, Un sprijinitor din Fiume al Astei, în Sargetia XX / 1986 - 1987, p. 491 - 492, Fabrițiu Degan a activat ca negustor la Fiume, ocupându-se cu importul de ceai și cafea. În urma unor experiențe chimice el obține un insecticid apreciat de cumpărătorii căruii îi dă numele Deganin.

12. Transilvania, anul XX, nr. 19 - 20 / 1 - 15 octombrie 1889, p. 159.

13. Ibidem.

14. Apicultura, anul XXVI, nr. 2 / februarie 1973, p. 46.

15. Apicultura, anul XXVI, nr. 8 / august 1973, p. 28.

16. Ibidem.

17. Tribuna, anul VII, nr. 193 / 25 august / 6 septembrie 1890, p. 770.

Activitatea pedagogică a învățătorului Augustin Degan se desfășoară în perioada regimului dualist austro-ungar. Din această cauză el este nevoit, asemenea tuturor învățătorilor români din Transilvania, să depună o susținută și energică activitate pentru apărarea învățământului românesc în fața presiunilor tot mai accentuate de maghiarizare.

După o activitate prodigioasă desfășurată în cadrul școlii românești, învățătorul Augustin Degan se va pensiona în anul 1910, la împlinirea vârstei de 60 de ani. Pensionarea sa nu va însemna o retragere totală din sfera didacticii românești. Până la 1918, va milita prin presă și în cadrul Reuniunilor învățătoresți, pentru apărarea școlii în fața tendințelor tot mai agresive exercitate de guvernele maghiare, după anul 1907. După Mare Unire de la 1 Decembrie 1918, el va sprijini, prin sfaturile și experiența sa, integrarea școlii în noul context al societății românești. Odată cu pensionarea Augustin Degan se va stabili la Dobra, unde va îndeplini și funcția de primar¹⁸. Aici se va stinge din viață la venerabila vârstă de 80 de ani, fiind înmormântat în cimitirul din Dobra.

Augustin Degan a făcut parte din acea pleiadă de învățători români ridicați din rândurile țăranilor. Acești dascăli, prin întreaga lor activitate, au oglindit interesele vitale, culturale, și naționale ale poporului român, ei au făcut din activitatea lor un adevărat apostolat, iar din școală un focar pentru răspândirea științei de carte și culturii. Ei au reușit, prin strădaniile lor, pe tărâmul culturii și activității didactice, să devină elemente de bază în crearea unui învățământ românesc modern, în concordanță cu cerințele epocii. La loc de frunte se înscrie și numele învățătorului Augustin Degan, făuritorul unei adevărate pleiade de învățători, în perioada 1874 - 1910, câțiva dintre ei provenind chiar din propria familie¹⁹.

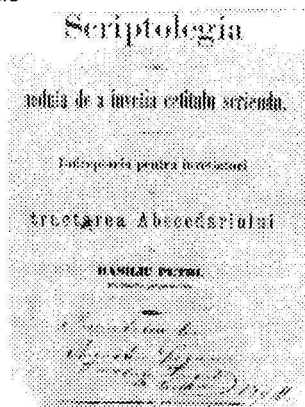

Fig. 1 Carte aparținând învățătorului Augustin Degan

Fig. 2. Învățătorul Augustin Degan și soția sa Otilia n. Pascu la vârsta de 63 și respectiv 55 de ani

18. Informație d-l Victor Opreșu.

19. Printre învățătorii proveniți din familia sa amintim numele lui Augustin Pop Boceat, ginere și a fiicelor acestuia, Viorgia și Eleonora.

Comitetul școlilor granițieresci din fostul regiment român I
Nr. 1092

Domnule!

Comitetul școlilor granițieresci din fostul regiment român I, considerând testimoniale D-tale de cualificațiune și conduită, a decis în șiedența sa de astăzi a-ți conferi în mod definitiv postul de învețiatoriu diriginte la școla granițierească din Vețel cu rangul de la 1 decembre a(nul) c(urent).

Cu acest post este împreunat, pre lângă cortel și lemne de foc după uzul de până acum, un salariu de trei (300) floreni v(alută) a(ustriacă) și adică:

Din fondul școlastec centrale..... 300 fl.

Din fondul de provente..... -

Din alodiul comunale..... -

Notificându-ți această șcire plăcută și dăm decretu(!) presinte cu incitarea, ca fără de amânare să te prezentezi înaintea eforiei școlei respective spre a fi introdus în noua funcțiune, având numai din ziua aceea a și se asemna competențile acordate.

Ne place a crede cum că D-tale te vei arăta totdeauna la înălțimea chiamarei D-tale atât de sublime și importante.

Sabiiu 28 novembre 1876

Presiedintele
B(a)r(on) Urs

Directoriuul suprem școl(ar)
ca secretariu
Moise Boeriu

Domnului învețiatoriu diriginte Augustinu Deganu în Vețiel

Arhiva Victor Ioan Oprișu din Deva

AUGUSTIN DEGAN (1850 -1930), UN GRAND HOMME DE CULTURE ET DE L'ÉCOLE ROUMAINE

- Résumé

Dans l'histoire de l'école roumaine, Augustin Degan occupe un bon lieu, en faisant partie de ce pleiade des instituteurs roumains provenus de paysans. Il s'est établi dans l'année 1876, dans le village Veșel, et a fonctionné à l'école du village jusqu'à l'année 1910 quand il a été en retraite.

Il s'est remarqué par son activité didactique, et aussi par ses activités pratiques avec les élèves. Il a fondé un rucher avec de 100 familles des abeilles. Dans l'année 1887, a été imprimé à Sibiu, le manuel élaboré par Augustin Degan, intitulé "Cours d'abeillage".

À l'exposition qui a eu lieu à Viena dans l'année 1890, Augustin Degan a obtenu le diplôme de reconnaissance et un prix de 2 argents d'or. Par sa prodigieuse activité didactique, l'enseignement roumain a fait de nouveaux pas vers la modernisation.

La liste des illustrations

La I. er fig. Le livre en appartenant à l'instituteur Augustin Degan

La II éme fig. L'instituteur Augustin Degan et sa femme Otilia né Pascu, à l'âge de 63 et respectivement 55 ans.